

Selahattin ÇETİNER / E. Korgeneral - İçişleri Eski Bakanı

TRABLUSGARP (LİBYA) SAVAŞI (1911-1912)

Fransızların Cezayir'i ve Tunus'u, İngilizlerin Mısır'ı sömürgele-ri arasına katmalarına rağmen, İtalyanlar burunlarının dibinde olan Kuzey Afrika'da 1911 yılına kadar ufak bir toprağa bile sahip olamamıştı. Oysa İtalyanlar, 15 Ağustos 1551 tarihinde Divan-ı Humayun Enderun ağa-larından Hadım Murat Ağa'nın emrine verilen askerler ve Kaptan-ı Derya Tur-gut Reis'in leventleri tarafından fethedi-len, Trablusgarp'a çoktandır göz koy-muşlardı. Bu arada, Hadım Murat Ağa Trablusgarp'ın ilk valisi olmuştur.

İtalyan Hükümeti Libya'ya taarruz et-meleri halinde, İngiltere ve Fransa'dan müdahale etmeyeceklerine dair ön-ceden güvence almıştı. Almanya ise o tarihte müttefiki olduğu için karşı çıkma-yacaktı.

29 Eylül 1911 günü donanmanın ateş desteği akabinde, İtalyanlar Trablus-garp kıyısına asker çıkartmaya başla-dılar.

Libya'da o sıralarda 3500 kadar as-kerden oluşan bir Türk tümeni değişik garnizonlarda bulunuyordu. Vali ve komutan ise, Albay Neşet'di. Yerli aşı-

8 Ekim 1912 tarihin'de Balkan Savaşı'nın başlaması ve iki cephede savaşma'nın yaratacağı güçlükler nedeni ile İtalyanlar'la 18 Ekim 1912 tarihinde İsviçre'de imzalanan UŞİ (OUCHY) anlaşmasıyla Trablusgarp Savaşı sona erdi.

retler ve bilhassa Şeyh Sunusi'nin silahlı bedevileri, Türklerle birlikte İtalyanlara karşı savaşıyorlardı.

Oradaki Türk birliklerine komuta ede-cek, yerli mücahitleri teşkilandırıracak, eğitecek ve Tobruk, Bingazi, Derne Cephelerinde savaşıyorlardı onları sevk ve idare edecek Türk subaylarına ihtiyaç vardı.

Kurmay Binbaşı Enver, Yüzbaşı Mustafa Kemal, Fuat (Bulca), Resneli Kolağası Niyazi, Nuri (Conker), Fethi (Okyar), Ali (Çetinkaya), Ömer Naci (Bozkurt), Dr. İbrahim Tali, Kuşçubaşı Eşref gibi subaylar, çoğu gönüllü olarak, Libya'ya atandılar. Bu vatansever kah-ramanlar çok güç şartlar içinde Teşkilatı Mahsusa'nın (MiT) yardımıyla, gizlice Mısır'a gidip çölü geçerek ya da deniz yoluyla Libya'ya ulaştılar. Çoğu ittihatçı genç subay olan bu kahramanlar, ora-daki Türk birliklerinde görev aldılar ve

Libyalı mücahitlere önder ve örnek oldular.

Donanma tarafından şiddetli ateşle desteklenen İtalyan istila kuvvetlerini bir yıl süreyle kıyı şeritlerinde durdurdular, tuttular.

Binbaşı Enver, Albay Neşet'in emrinde bölge komutanıydı. Yüzbaşı Mustafa Kemal onun emrinde Derne bölgesini savunan Türk birliğine ve yerli mücahitlere komuta ediyordu. Tobruk karşı taarruzunda ve Derne savunmasında gösterdiği üstün başarı nedeniyle ilk amiri Binbaşı Enver'in takdirkar sicilinin de etkisiyle, Mustafa Kemal'in rütbesi 27 Kasım 1911 tarihinde binbaşılığa yükseltildi.

Sonraki tarihlerde pek çoğunun, Osmanlı Devleti ve Türkiye'nin kaderinde başarılı hizmetlerde adı geçecek olan bu serdengeçti, idealist subaylar ile isimleri bilinmeyen nice silah arkadaşları bir sene kadar Libya'da görev yaptılar.

İtalyanlarla savaş onlar için donanma desteği alan modern bir orduyla savaş-tıkları ilk muharebe tecrübesi oldu.

8 Ekim 1912 tarihinde Balkan Savaşı'nın başlaması ve iki cephede savaşmanın yaratacağı güçlükler nedeni ile İtalyanlar'la 18 Ekim 1912 tarihinde İsviçre'de imzalanan Uşi Anlaşmasıyla Trablusgarp savaşı sona erdi. Bu anlaşmayla Osmanlı Hükümeti askerlerini çekmeyi ve Libya'da İtalyan hakimiyetini kabul etti. Kahramanlarımız ise, Balkan Savaşı'nda görev almak için anayurda döndüler.

II.Abdülhamit'in küçük kardeşi V. Mehmet Reşat 27 Nisan 1909 günü 65 yaşında iken 35. padişah ve 96. Halife olarak Osmanlı Tahtı'na oturtuldu. Trablusgarp Savaşı, Balkan Harbi, Babıali Baskını, I. Dünya Savaşı gibi badireler onun 1918 yılına kadar, 9 yıl süren nitelsiz ve liyakatsiz kişiliğinin saltanatı döneminde vuku buldu.

Trablusgarp savaşı sırasındaki sadrazamlar ise şunlardı; Mehmet Sait paşa, (30 Ekim 1911-16 temmuz 1912) Gazi Ahmet Muhtar Paşa (22 Temmuz 1912-29 Ekim 1912).

Balkan Savaşı dört müttefik ülkenin (Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan, Romanya) Rumeli'deki batı ve doğu Osmanlı ordularına 17 Ekim 1912 tarihinde peş peşe taarruz etmeleri ile başladı. 17 Ekim 1912 ile 29 Eylül 1913 Tarihleri arasında 11,5 ay kadar süren bu savaşta Tarihimizin en acı yenilgisine uğradık.

I. Dünya Savaşı'nın başlamasından bir yıl sonra 1915 yılında Libyalı Sunusi ve diğer aşiretler'in başlattığı ayaklanmalar'ın etkisi ile İtalyan kuvvetleri Fizan'ı terk ederek Libya'nın kuzey bölgelerine kadar çekildi.

Zamanla zor durumda kalan İtalyan hükümeti, Libyalılara; İtalyan vatandaşı olma hakkı, vergi muafiyeti, parlamento kurmaları gibi imkanlar sağladı. Buna rağmen İtalyanlar süre gelen ayaklanmalara karşı mücadelelerini sürdürdü. 1928 yılında Marşal Pietro Badoğlio (1871-1956) Libya'ya tam yetkili Vali olarak atandı ve bu görevi 1933 yılına kadar sürdürdü. 1930'lu yıllarda Vali Yardımcısı General Bodolfo Graziani (1882-1955) ayaklanmaları bastırdı.

Kuzey Afrika'nın stratejik ve ekonomik değeri nedeni ile II. Dünya Harbi sırasında İtalyan ve Alman kuvvetleri, Kuzey Afrika'ya denizden çıkarma, havadan indirme yaparak bölgeyi ele geçirmeye giriştiler, İngiliz ve Fransız kuvvetleri ile Kuzey Afrika'da doğu-batı ekseninde gidip gelen ve gittikçe şiddetlenen çarpışmalar yaşandı. Bu çarpışmalardan sonra, Mısır'da El-Alemeyn savunma mevzileri önünde Marşal Erwin Rommel'in istilacı kuvvetleri İngiliz generali Mont Gomery'nin emrindeki El-Alemeyn'i (1-27 Temmuz 1942) savunan 8. ordu birlikleri karşısında yenik düştü ve Kuzey Afrika'yı terk ettiler. Kuzey Afrika'daki kukla krallıklar devam

ettirildi ya da yeni ve yanlı kukla krallıklar kuruldu.

Yeni kurulan Libya Devleti'ni kısa sürede bazı doğu ve batı ülkeleri tanıdı. Kasım 1949'da Birleşmiş milletler teşkilatı Libya sorununu ele aldı. 1951 yılında bağımsız Libya Krallığı kuruldu. 1953 Mart'ında Libya Arap Birliği'ne girdi

Bugün Libya'nın yüz ölçümü 1.759.540 km2'dir. Bu topraklar'ın % 95'i çöl ve kurak arazidir. Kıyılar'nın uzunluğu 1912 km dir. Libya'nın nüfusu ise, 6.500.000 dur. Nufusun % 95'i Arap ve Araplaşmış Berberi'lerden meydana gelir ve sunni mezheptendirler.

Libya Kral'ı Muhammet İdris El-Sunusi 1969 yılında genç subaylar tarafından yapılan bir darbe sonunda tahtın'dan indirildi. 79 yaşındaki Kral bu sırada Bursa'daki kaplıcalarda tedavi görüyordu.

1 Eylül 1969 Devrimi sırasında 27 yaşında bir Yüzbaşı olan Muammer El-Kaddafi Albaylığa yükselterek Libya Silahlı Kuvvetleri Komutanlığına getirildi. Libya Arap Halk Sosyalist Cemahiriyesi Devleti'nin başbakanı ve sonradan'da Devlet başkanı oldu. Libya'yı bu güne kadar kendine has görüntü, karakter, tutum ve davranışlarıyla yönetti.

Fransa, İngiltere ve Amerika'nın; ülkenin ekonomik ve stratejik önemi, zengin petrol rezervi ve başta uranyum olmak üzere değerli maden yatakları olması nedeni ile Libya üzerindeki ilgisi çok arttı.

Libya'daki, rejim mualiflerinin, 16 Şubat 2011'de başlattıkları başkaldırlara, hükümet yanlısı halkın, Kaddafi ordusunun tepkileri ile koalisyon güçlerinin 19 Mart'ta başlattıkları Şafak operasyonlarına bu makalede deyinmedim. Çünkü olaylar süre gelmektedir, sözlü, yazılı ve görüntülü yabancı ve Türk medyasında bu hadiseler tartışılmakta, farklı şekilde yorumlanmakta ve değerlendirilmektedir.

Kaynak

Şevket Süreyya AYDEMİR " ENVER PAŞA 1971 " / **M.Hasaneyn** HEYKEL " 1973 Arap-israil Savaşı 1977 " / **Willem OLTMANS** " Küresel Terorist 2002 " / Jeopolitik Dergisi " 2004 " / Stratejik ongoru araştırma Dergisi "2005" / **Emre KONGAR** " TARİHİMİZLE YÜZLEŞMEK 2005 " / **Yard.Doç.Dr. Ersin GÜN-GÖRDÜ** " Devletler Coğrafyası 2006 " / **Selahattin ÇETİNER** "ÇÖKÜŞ YILLARI 2008 " / **Prof. Dr. Orhan TÜRKDOĞAN** " Türk Dünyası Tarih Dergisi 2010 " / Radyo Televizyon'da yayınlanan bu konu ile ilgili haber, konuşma ve oturumlar / Çeşitli ansiklopediler.